

ПРОЦЕСНО-ОРІЄНТОВАНЕ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ЖИТТЕВОГО ЦИКЛУ ПРОДУКЦІЇ

У сучасних умовах все більшої уваги набувають дослідження проблем управління витратами життєвого циклу продукції, які часто ототожнюються з вартістю життєвого циклу продукції (виробу).

Вартість життєвого циклу виробу трактується як сума поточних вартостей елементів життєвого циклу виробу, які розглядаються як фінансовий еквівалент витрат, пов'язаних з певним процесом життєвого циклу виробу [1].

Життєвий цикл продукції прийнято розглядати як «послідовні і взаємопов'язані стадії життєвої системи продукту або процесу, починаючи з видобутку природних ресурсів і закінчуючи утилізацією відходів» [3]; чи як «сукупність взаємопов'язаних процесів послідовної зміни стану продукції від початку дослідження та обґрунтування розроблення до припинення експлуатації виробу, застосування (зберігання) матеріалу» [4]; або як «час від початку науково-технічної розробки продукту до тих пір, коли компанія припиняє сервісне обслуговування покупців свого продукту» [5]; «сукупність взаємопов'язаних процесів послідовної зміни стану виробу від дослідження до припинення його експлуатації та утилізації» [1].

Досить важливе значення у процесі формування витрат має також структура життєвого циклу продукції, що зазвичай описується декількома стадіями. Кожна зі стадій життєвого циклу продукції має певні особливості, які слід враховувати у ході здійснення господарської діяльності підприємства. Причому кількість таких стадій може різнитися залежно від виду продукції.

Оцінка життєвого циклу продукції є ітеративним методом – тобто всі роботи виконуються паралельно з безперервним аналізом отриманих результатів і коригуванням

попередніх етапів. Ітеративний підхід в рамках системи і між етапами забезпечує всебічність і послідовність дослідження і представлення результатів [6].

Калькулювання собівартості за стадіями життєвого циклу продукту дозволяє розрахувати прогнозу собівартість кожного виробленого продукту, починаючи зі стадії науково-технічної розробки і закінчуючи наданням сервісних послуг споживачеві [5].

Методика розрахунку витрат життєвого циклу продукції формується на основі типових калькуляцій. Значна частина управлінських рішень пов'язана з аналізом релевантних доходів і витрат і ґрунтується на калькулюванні змінних витрат, визначенні прямих і загальних постійних витрат та зіставленні маржинального доходу окремих продуктів. Разом з тим, на нашу думку, слід уникати спрощеного підходу до вирішення даної проблеми.

Очевидно, що для ефективного управління такими витратами необхідно поглибити їх вивчення до процесного рівня застосовуючи дієві інструменти вдосконалення методології оптимізації витрат підприємства. Враховуючи значний міжнародний досвід процесно-орієнтованого управління, в основу методики оцінки витрат життєвого циклу продукції має бути покладений аналіз кривої досвіду (ефекту навчання) на рівні підприємства, що веде до фіксації впливу на собівартість продукції ступеня освоєності виробництва і впровадження науково-технічних заходів.

Для правильної побудови кривих досвіду господарські процеси поділяють на три категорії [2]:

1-а категорія – процеси, поява яких зумовлена впровадженням виробництва конкретного виду продукції;

2-а категорія – процеси, введення яких пов'язане з виробництвом і збутом декількох видів продукції одночасно;

3-а категорія – вже існуючі процеси, які продовжують застосовуватися і для нових видів продукції.

Аналіз критичної частоти здійснення певного процесу (операції) дозволяє скорочувати тривалість такого процесу і досягати економії витрат.

Загалом криву досвіду (ефекту навчання) можна подати у вигляді формули [2]:

де $V_{пл}$ і $V_б$ – відповідно планова і базова вартість процесу;

$O_{пл}$ і $O_б$ – відповідно плановий і базовий кумульований обсяг виконання процесу;

e – еластичність процесних витрат.

Відповідно до отриманих значень параметрів кривої досвіду (ефекту навчання) можна розрахувати економію процесних витрат для кожного окремого періоду, що дозволить отримати додаткову інформацію для ухвалення управлінських рішень у сфері ціноутворення.

Облік витрат і пов'язаних з ними прибутків на окремий продукт в часі дозволяє ухвалювати більш обґрунтовані управлінські рішення щодо як цього продукту, так і аналогічних [5].

Отже, трансформація традиційних систем управління витратами в умовах нинішнього стану економічних і соціальних перетворень в Україні може забезпечуватися за допомогою переходу від статичного до динамічного аналізу різноманітних параметрів процесів, їхнього ресурсного забезпечення та структури. Вплив оцінки витрат життєвого циклу продукції на управлінські рішення має особливе значення та потребує ґрунтовнішого дослідження на рівні підприємства. Інформація про витрати життєвого циклу продукції стане корисною для оперативного бюджетування, аналізу маржинального доходу та формування стратегії

розвитку підприємства. Управління витратами життєвого циклу продукції на основі процесно-орієнтованого підходу дозволить підприємству досягти максимізації прибутку за рахунок постійного моніторингу витрат на усіх життєвих стадіях продукції, виявляти резерви їх зниження та наближувати до оптимальних величин. Керівництву підприємства доцільно не лише враховувати витрати на всіх стадіях життєвого циклу продукції, а й уміти їх зіставляти з можливим прибутком. Адже отримання прибутку і задоволення потреб споживачів – головна мета діяльності будь-якого підприємства.

Список використаних джерел:

1. Гненний О. М. До питання оцінки та застосування вартості життєвого циклу продукції машинобудування / О.М. Гненний, А. Мохаммадреза // Збірник наукових праць Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна. – 2016. – Вип.12. – С-7-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpdnuzt_pet_2016_12_3
2. Данилюк М.О. Теорія і практика процесно-орієнтованого управління витратами : монографія / М. О. Данилюк, В. Р. Лещій . – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2002. – 248 с.
3. ДСТУ ISO 14040:2004. Екологічне керування; Оцінювання життєвого циклу. Принципи та структура : офіц. вид. / В. Лозанський (пер. і наук.-техн. ред.). – К.: Держспоживстандарт України, 2005. – 10 с.
4. Економіка та організація виробництва: підручник / За ред. В. Г. Герасимчука, А. Е. Розенплентера. – К.: Знання, 2007. – 678 с.
5. Каверина О. Д. Управленческий учет: теория и практика : учебник / О. Д. Каверина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 488 с.
6. Уланова О.В. Краткий обзор метода оценки жизненного цикла продукции и систем управления отходами [Електронний ресурс] / О.В. Уланова, В.Ю. Старостина. – Режим доступу: <http://www.science-education.ru/ru/article/view?id=6799>